

‘පටිඨානදේශනා මාලාව - විච්චාර’
‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’ - 11.07.2019

නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස
නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස
නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස

තුන්ලෝකාග්‍ර වූ භාග්‍යවත් වූ අරිහත් වූ සර්වඤ්ඤ ධර්මරාජයාණන් වහන්සේට අතීතයත් අනාගතයත් වර්තමානයත් කියන කාල තුනටම සම්බන්ධව පැවතුනා වූ පැවතෙන්නා වූ අනාගතයේ පවතින්නා වූ සියලුම ස්කන්ධ ධර්ම ස්වභාවයන් ආයතන ධර්ම ස්වභාවයන් ඉන්ද්‍රිය පටිච්චසමුප්පාද වතුරාර්ය සත්‍යය හේතුළල ධර්මයන් ගාමිභීර නුවණින් දැන දැක අවබෝධකොටගෙන සැක සංඛා දුරුකර ගන්නා වූ බය සන්තාපය දුරුකර ගන්නා වූ සියල්ල අවබෝධ කරගෙන විශාරද භාවයට උත්තරීතර භාවයට ශ්‍රේෂ්ඨ භාවයට ධර්මය තුලින්ම පත් උනාවූ අතින් සත්වයන්ගේ කෙලෙස් ගිනි නිවැලන්න බය තුරන් කරන්නට සැක සංඛා දුරුකරන්න කරුණාවෙන් ගාමිභීර වූ ධර්මය උදාහරණ උපමාවන් ගලපා දේශනා කරමින් පිහිට වී වදාළා වූ සත්වයන්ගේ විමුක්තිය අතිශයෙන්ම කරුණාවෙන් කැමති උනාවූ ලෝකයට පිහිට වන්නා වූ ශාන්තිනායක සම්මා සම්බුදුපියාණන් වහන්සේට මම සිරසින් වැද නමස්කාර කරනවා, මාගේ නමස්කාරය වේවා!

ඒ උතුම් තථාගත සර්වඤ්ඤ සම්මා සම්බුදුපියාණන් වහන්සේගේ උතුම් බුදුනුවණින් ගාමිභීර පිරිසිදු බුදුනුවණින් දැක අවබෝධකොට ගන්නා වූ බුද්ධත්වයට පත්වෙන්න පිහිට උනාවූ පසේ බුදු බවට පත්වෙන්න කෙනෙකුට පිහිට වෙන්නා වූ අරිහත් භාවයට පත්වීමට පිහිට වෙන්නා වූ සසර දුකෙන් මිදී යෑමට පිහිට වෙන්නා වූ උතුම් වූ ශ්‍රී සත්ධර්ම රත්නයට මම සිරසින් වැද නමස්කාර කරනවා, මාගේ නමස්කාරය වේවා!

ඒ උතුම් දේශික ධර්ම මාර්ගයේ ගමන්කොට ශ්‍රවකභාවයට පත්ව ධර්මය පුහුණුකොට ධර්මය මෙනෙහිකොට ධර්ම මාර්ගයේ ප්‍රතිපත්තියෙහි පිහිටා ගුණ වඩාගෙන සංසාර දුකින් මිදී ගියාවූ සංසාර දුකින් මිදී යෑමට ප්‍රතිපත්තිය වඩන්නා වූ සීල සමාධි ප්‍රඥා ගුණ දියුණු කරන්නා වූ ආර්ය මහා සංඝ රත්නයට මම සිරසින් වැද නමස්කාර කරනවා, මාගේ නමස්කාරය වේවා!

බුද්ධ රත්නයේ අනන්ත අපරිමාණ ගුණානුභාව බලයෙන් ධම්ම රත්නයේ අනන්ත අපරිමාණ ගුණානුභාව බලයෙන් සංඝ රත්නයේ අනන්ත අපරිමාණ ගුණානුභාව බලයෙන් අනන්ත ගුණ ඇති ත්‍රිවිධ රත්නය වන්දනා කරගැනීමේ කුසල චේතනාවන්ගේ ධර්ම චේතනාවන්ගේ පුණ්‍ය චේතනාවන්ගේ ආනුභාව බලයෙන් අපේ මේ ශ්‍රාවක පින්වත් පිරිස මේ වේලාව වෙනකොට සිතීන් කයින් වචනයෙන් දියුණුකොටගෙන ඇත්තා වූ සියලුම කුසල ධර්මයන්ගේ පුණ්‍ය ධර්මයන්ගේ ආනුභාව බලයෙන් අදත් මේ ධර්ම සකච්ඡාව තුලින් ධර්ම විග්‍රහය තුලින් අපි කියලා දෙන්න බලාපොරොත්තු වූ ධර්ම කාණ්ඩය මේ ගාමිභීර වූ ධර්ම පරාසය ධර්ම කොට්ඨාසය අදත් මේ පින්වතුන්ට හොඳින්ම හොඳින් වැටහේවා! පැහැදිලිව වැටහේවා! පිරිසිදුව වැටහේවා! පිරිසිදුව තේරුම් ගන්න වටහා ගන්න නුවණ පහළ වේවා! සිහිය ප්‍රණීතව වැඩේවා! නුවණ ප්‍රණීතව වැඩේවා! මනසිකාර ගතකර ගැනීමේ ශක්තිය ලැබේවා! ඒ ක්‍රියා වලියේදී නිවරණ ධර්මයක් කිසිම විදියක බාධකයක් නොවේවා! නිවරණ ධර්මයන් තුරන් වේවා! කෙලෙස් සිතුවිලි ඇති නොවේවා! මනසිකාරයෙන් යුක්තව ප්‍රතිපදාවක් හැටියට භාවනාවක් හැටියට මේ කියලා දෙන්නාවූ අභිධර්මයට සම්බන්ධ සුත්‍ර වලට සම්බන්ධ ප්‍රතිපදාවට සම්බන්ධ මේ ධර්ම කරුණු තේරුම් අරගෙන වටහාගෙන සැමදෙනාටම සංසාර දුකින් අත්මිදී සිත් නිවාගෙන සිත් සනසාගෙන හේතුළල ධර්මයන්ගෙන් මිදී නිර්වාණ ධාතුව කියන්නා වූ නොවෙනස් වන සදාකාලික උත්තරීතර ඒ උතුම් නිර්වාණ ධාතුවට පත්වෙන්න නුවණින්ම ඒ නිර්වාණ ධාතුව සපර්ශ කරන්න නුවණින්ම ඒ නිර්වාණ ධාතුවෙන් සැනසෙන්න හැමදෙනාටම මෙය ප්‍රතිපදාවක් වේවා! කියලා මෙමුත්‍රියෙන් ආශීර්වාද කරනවා ප්‍රාර්ථනා කරනවා.

අද සියලුදෙනාටම තිබෙන දහම් පාඩම තමයි ධර්මය දැනගන්න ඉදිරිපත් වී තිබෙන මාතෘකාව තමයි ධ්‍යාන සම්බන්ධයෙන් විස්තර කරන ධර්ම කාණ්ඩය. මීට කලියෙන් අපි ගිය සතියේ කථා කළා සාකච්ඡා කළා ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යය කොහොමද විසර්ජනා වාරයක ගැලපී යන්නේ කියන බව. විසර්ජනා වාර කියක් තිබෙනවාද, ඒවා ගැලපී යන්නේ කොහොමද කියලා අපි මේ පින්වතුන්ට මතක් කළා, කියලා දුන්නා. අද මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය විග්‍රහය යටතේ විසර්ජනා වාර හතක් ඉදිරිපත් වෙනවා. ඒක නිසා මේ පින්වත් සැමදෙනාම සතුටු වෙන්න, ඒවගේම හොඳ විත්ත ප්‍රමෝදයක් තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි හදාගෙන ශ්‍රද්ධාව උපදවාගෙන මේක අහන්න මෙනෙහි කරන්න.

බුදුරජාණන්වහන්සේට අවශ්‍ය උනේ තමන් වහන්සේට වැද වැද නමස්කාර කර කර ඉන්න පිරිසක් හදාගන්න නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේට අවශ්‍ය උනේ උන්වහන්සේ අවබෝධ කරගත් ධර්මය තුළින් දැක දැක තුළින් මෙනෙහි කර කර තුළින් ස්පර්ශ කර කර සැනසෙන්නා වූ දුකින් මිදී යන පිරිසක් දකින්නයි. ඒ සඳහා උන්වහන්සේ ප්‍රතිපදාව දේශනා කළා. ඉතින් ඒ ප්‍රතිපදාවට සම්බන්ධ වී තිබෙන්නා වූ ඉතාමත් වටිනා ධර්ම කාණ්ඩයක් මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය කියලා කියන්නේ. අපි මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයයේ තිබෙන්නා වූ මූලික කාරණය දැන ගනිමු.

සම්පයුත්ත ධර්ම සම්බන්ධයෙන් ධ්‍යාන කියන දේවල් ක්‍රියාත්මක වෙන විදිය පළමුකොට දැන ගන්න ඕනෑ. ඊටත් කලියෙන් මම මේ පින්වත් සෑම දෙනාටම ධ්‍යාන කියන කාරණාව නැවත වතාවක් සිහිගන්වා දෙන්න කැමතියි. හේතුව මීට කලින් දවසක හෝ අවස්ථා කීපයක මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය පිළිබඳව විස්තර කථනයක් අපි කරලා තිබෙනවා. හැබැයි ඒ විස්තර කථනයයි අද මේ කියලා දෙන්නා වූ ධර්මතා ස්වභාවයයි විස්තර කිරීම් වශයෙන් දෙකක්. නමුත් මාතෘකාව එකයි. අද මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය යටතේ වීථි වාර විග්‍රහයක් අපි සිද්ධ කරනවා. මේ පාඩම මාලාවේ මුඛ්‍ය පරමාර්ථය ඒ වීථි ටික කියා දීමයි. ඒ කියන්නේ විසර්ජනා වාර කුසලයට අකුසලයට අව්‍යාකෘතයට බහලා කියලා දෙන විදියයි මේ කියෙන්නේ.

අපි පළමුකොටම දැන ගන්න ඕනෑ ඝාතන කියන වචනය. ඒක විසදා ගන්නේ නැතුව ඒ පිළිබඳ හොඳට දැනගන්නේ නැතුව මේකට එහෙම යාගන්න පුළුවන් කමක් නෑ. හැබැයි හැම කෙනාම ඝාතන (ධ්‍යාන) කියන වචනය ලොකුවට කථා කරනවා, ඒවගේම හරි ලොකුවට කියනවා. හැම එක්කෙනාම ධ්‍යාන නැතත් දැනගත්තේ නැතත් ධ්‍යාන කියන වචනයටත් කැමැත්තක් දක්වනවා. බෝධිසත්ව ජීවිතීය දිහා බැලුවහම උන්වහන්සේ ධ්‍යාන ලබාගෙන සැනසිවීව බව ධර්මයේ තිබෙනවා. අද කාලේ උනත් ස්වාමීන්වහන්සේලා ධ්‍යාන ධර්ම පහළ කරගෙන සැනැසෙන ආකාරය මේ ධර්මයේ කියනවා. ඒක නිසා මේ ධ්‍යානය පිළිබඳව හරි වැටහීමක් හරි තේරුම් ගැනීමක් නැති වූ කළ අපිට ඒ කියන්නේ මොකක්ද කොතනද කියන එක තේරුම් ගන්න බෑ. ඒක නිසා අපේ පින්වත් සෑම දෙනාම මේ වචනය පැහැදිලිව පිරිසිදුව තේරුම් ගත යුතුයි, දැනගත යුතුයි. අද මේ කියලා දෙන්නා වූ ධර්ම කාණ්ඩය තේරුම් ගන්න විශේෂයෙන්ම මේක දැනගන්න ඕනෑ.

මේකේ පාලි විග්‍රහයේ තිබෙනවා මෙන්න මෙහෙම වාක්‍යයක්

ඝාතනනි - පච්චනිකඝාතනො ආරම්මණලක්ඛණුපනිඝාතනො ව චිත්තච්චෙකො චූච්චනි

ඝාතනනි = ඝාතන කියලා කියන්නේ

පච්චනිකඝාතනො ආරම්මණලක්ඛණුපනිඝාතනො ව චිත්තච්චෙකො චූච්චනි = ප්‍රතිවිරුද්ධ නිවරණ ධර්මයන් ප්‍රතිවිරුද්ධ සතුරු ධර්මයන් ප්‍රතිවිරුද්ධ කෙලෙස් ධර්මයන් නසන නිසා ධ්‍යාන කියලා කියනවා. අනිත් එක තමයි ආරම්මණලක්ඛණුපනිඝාතනො = අරමුණට ගොඩවෙන නිසා ආරම්මණය ළඟටම ගිහිල්ලා හොඳට දකින නිසා ආරම්මණයට ගොඩවෙන නිසා කියනවා ධ්‍යාන කියලා. අනිත් එක තමයි චිත්ත ච්චෙකය හොඳට තිබෙනවා එකේ.

දැන් බලන්න මේ ධ්‍යාන කියලා කියන දේවල් ඔය විදියයි. අෂ්ඨසමාපත්තීන්ට කියනවා ධ්‍යාන කියලා. හේතුව, ඒවාට එහෙම කියන්නේ ඒවගේ නිවරණ ධර්ම නැති නිසා. සමාපත්ති අටක් කියනවා ලෞකික වශයෙන්. ඒ තමයි රූපාවචර සමාපත්ති අරූපාවචර සමාපත්ති අට. ඒ අටම නිවරණ ධර්මයන් යට කරලා දුරු කරලා අයින් කරලා තිබෙනවා.

ඒවගේම අපි කියනවා කසිණ ධ්‍යානය කියලා. කසිණ ධ්‍යානය කියලා කියන්නේ ඒ කසිණ ධ්‍යානයේ ළඟටම ගිහිල්ලා ළඟටම හිත බැහැගෙන ඒ අරමුණ බලනවා. ඒක නිසා කියනවා ආරම්මණලක්ඛණුපනිඝාතනො ධ්‍යාන කියලා. හොඳට තේරුම් ගන්න අපේ පිංවතුන් මෙන්න මේ කාරණය. ඇයි එක විදියකට ධ්‍යාන කියලා? ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ ප්‍රතිවිරුද්ධ නිවරණ ධර්ම නසන වනසන දුරු කරන තලන නිසා. සරලව කිව්වොත් ‘දවනවා’ කියලා හිතා ගත්තොත් හරි. අනිත් එක තමයි ආරම්මණයට හොඳටම ගොඩවෙලා හොඳටම ඇතුල්වෙලා හොඳටම ආරම්මණයේ තැවරිලා හොඳටම ආරම්මණයට එක්කාසුවෙලා හිත පවතින නිසා කියනවා ධ්‍යාන කියලා. දැන් අර්ථ දෙකක් කිව්වා. ඒ දෙකම හරි. ඔයටික අපි හිතේ තියාගෙන අපි ඉස්සරහට යමු. තවත් මොනවා හරි දෙයක් තිබෙනවානම් අපි ඒක ඉස්සරහදී ඉදිරිපත් කරගනිමු. ඔය අදහස ඔය විදියට තේරුම් ගනිමු.

මේ කථාව කරන්නේ චිත්ත චෙතසික රූප නිර්වාණ කියන ධර්ම කොට්ඨාසය අරගෙනයි. 89 ක් වූ චිත්ත ධර්ම 52 ක් වූ චෙතසික ධර්ම යන නාම ධර්ම ටිකත් එකතුකරගෙන තවත් තිබෙන රූප ධර්ම 28ත් එකතුකරගෙන නිර්වාණ ධාතුවත් ළංකරගෙන මේ ධර්ම මණ්ඩලය තුළ මේ ධර්ම කොට්ඨාස හතර තුළ තමයි අපි මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය කථා කරන්නේ. හැබැයි මේ ගොඩවල් හතරෙන් නිර්වාණයට ධ්‍යානය කියලා කියන්නේ නෑ. ඒවගේම රූප ධර්ම

ධ්‍යාන නොවෙයි. එහාකොට සිත් ගොඩයි වෛතසික ගොඩයි කියන ධර්මතා ගොඩවල් දෙක ඉතුරුයි. ඒකෙන් වෛතසික ධර්ම ඔක්කෝටම ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ නෑ. සිත් ඔක්කෝටම ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ නෑ. රූප වලට ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ නෑ. නිර්වාණයට ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ නෑ. එහෙනම් මොනවාද ධ්‍යාන?

අපි කියනවා ධ්‍යාන සිත් කියලා. හොඳට බලන්න. පාලියෙන් ක්‍රියා විත්ත. ධ්‍යාන සිත් කියලා කියපුච්චම සිත් ධ්‍යාන නොවෙයි. නමුත් ධ්‍යාන කියන ජාති තිබෙන සිත් වලට කියනවා ධ්‍යාන සිත් කියලා. හැබැයි හිත ධ්‍යානය නොවෙයි. නමුත් හිතේ තමයි ධ්‍යාන තිබෙන්නේ. ඒක නිසා ඒ කියන්නා වූ විශේෂණය ලබාගෙන කියනවා ධ්‍යාන සිත් කියලා. යම්කිසි හිතක ධ්‍යාන කියන ගතිය පහළ උනාද ඒ සිත් වලට කියනවා ධ්‍යාන සිත් කියලා. එහෙමනම් ජේතවා නේද වෛතසික ධර්ම ගොඩේ යම්කිසි හැල හැප්පීමක් ඒවගේම පිහිටක් බල පෑමක් මේ සිත් වලට කරනවා කියලා. අපේ සිත් පහළ වෙනකොට නිකම් ඉබේ එන ඉබේ මතු වෙන සිත් තිබෙනවා. කොහෙන් එනවද කොහොම එනවද කියලා දන්නේ නෑ. සමහර ඒවා තිබෙනවා අපේ ඕනෑකමින් අපේ හිත බලවත් කරලා අපේ හිත උසිගන්වලා අපේ හිතේ උත්සාහයක් ඇති කරලා අපේ හිතට ශක්තියක් දීලා ඕනෑකමින්ම හිතවන්න ඕනෑ. සමහර ඒවා ඉබේ නිකං එනවා. ඉබේ හිතෙනවා. ඉබේ ජේතවා. ඉබේ ඇහෙනවා. සමහර ඒවා ඕනෑකමින් ගන්න ඕනෑ. අපි ඕනෑකමින් හිතනකොට උත්සාහයක් දාල ශක්තිය දාල ගැමීම දාල හිතවනකොට අපි අරම්මණයකට හිත තල්ලුකරනවා. අරම්මණයකට ඕනෑකමින් හිත ගොඩකරනවා. ආරම්මණයකට ඕනෑකමින් හිත ඇතුල්කරනවා.

ඒක නිසා මේ ඕනෑ කමින් හිත ආරම්මණයකට ගොඩ කරනකොට එතැන තිබෙනවා එක්තරා විදියක අමුතු ශක්තියක් ගැමීමක් අමුතු බලයක් අමුතු හයියක් හදාගන්න වෛතසික ධර්ම ටිකක්. ඒ වෛතසික ධර්ම 7 ක් තිබෙනවා. ඇත්ත වශයෙන් වෛතසික ධර්ම වශයෙන් ගත්තොත් තිබෙන්නේ 5 යි. ඒකේ විස්තර ව්‍යුහ එක්ක ධර්මතා 7යි. අපි බලමු ඒ මොනවාද කියලා. විතක්ක - විචාර - ප්‍රීති - එකග්ගතා - වේදනා වෛතසිකය තුන් ආකාර වෙනවා, සෝමනස්ස වේදනාව - දෝමනස්ස වේදනාව - උපේක්ෂා වේදනාව කියලා වේදනාව. එතකොට ධර්මතා 7 යි.

විතක්ක වෛතසික එක ධර්මයක් එක විත්ත ගතියක්. විචාර වෛතසික එක විත්ත ගතියක්. ප්‍රීති ගතිය තව විත්ත ගතියක්. එකග්ගතාවයන විත්ත ගතියක්. සෝමනස්ස වේදනාව - දෝමනස්ස වේදනාව - උපේක්ෂා වේදනාව කියලා වේදනාව තුන් ආකාර වෙනවා. මේ ධර්මතා හත සලකනවා ධ්‍යාන ධර්ම කියලා. මේවා යම්කිසි හිතකට ගොඩවෙන කොට ඇතුල්වෙනකොට මේවායේ තිබෙනවා අමුතු හයිය ගති, අමුතු බලපෑමක්. ඒ කියන්නේ බරක් තිබෙනවා. සිරිපාදේ යනකොට මේ පිංවතුන් දැකලා ඇති යාගන්න බැරි මිනිස්සු ඉන්නවා. සිරිපාදේ යන්න හයියක් අවශ්‍යයි. නමුත් වයසක අයත් සිරිපාදේ යනවා. එහෙම යනකොට යන්න බැරි අය ඔසවාගෙන යන්න සමහර හයිය ඇති අය ඉන්නවා. ඒ ගොල්ලන්ට ඒක අමාරුවක් නෑ. පුරුදුවෙලා. ඒ ගොල්ලන්ගේ තිබෙනවා අනිත් අයත් ඔසවාගෙන යන්න පුළුවන් ගතිය. ඒක නිසා බැරි අයත් යනවා. පුළුවන් එක්කෙනා යනවා, බැරි එක්කෙනා කරගහගෙන යනවා. ඒ එක්කම පිරිසත් යනවා. ඒවගේ මේ කියන්නාවූ විතක්ක - විචාර - ප්‍රීති - එකග්ගතා - සෝමනස්ස - දෝමනස්ස - උපේක්ෂා කියන වෛතසික ධර්ම අරමුණකට ගොඩවෙන කොට අනිත් අයත් කරගහගෙන තමනුත් අරමුණට ගොඩවෙන අමුතු උත්සාහයක්, ඒකට ඇතුළුවෙන්න පුළුවන් අමුතු බලයක්, කඩාගෙන යන ගතියක් තිබෙනවා. අමුතු විදියේ පිරිමදින තවරන ඒ වගේම අරමුණේ ගැවසෙන අරමුණට හොඳට ළංවෙලා බලන්න පුළුවන් ස්පර්ශ කරන්න පුළුවන් ගතියක් මේ වෛතසික හතේ තිබෙනවා. ඔය කාරණය නිසා මේ හත්දෙනා ගියාද ඒ අරමුණේ රජකරනවා අරමුණේ නටනවා වගේ.

තණකොළ පිට්ටනියකට ළමයි ටිකක් ගියහම එහෙ දුවනවා මෙහෙ දුවනවා. ඒ ගොල්ලෝ ඒකේ හොඳට සැනසෙනවා. ඒවගේ තමයි ආරම්මණය කියන්නා වූ ලස්සන පිට්ටනියේ ඒ ලස්සන මානසික ධර්ම භූමියේ මේ හත්දෙනා ගියහම ළමයි ටිකක් එකතුවෙලා පිට්ටනියක නටන්නා වගේ මේ විතක්ක - විචාර - ප්‍රීති - එකග්ගතා - සෝමනස්ස - දෝමනස්ස - උපේක්ෂා එන්නේ නැතුව අරමුණේ නටනවා එකේ තැවරෙනවා, ඒකම දුව පැන ඇවිදිනවා. ඔහොම ගතියක් තිබෙනවා. යම්කිසි ළමයි පිරිසක් පිට්ටනියකට ගියහම පිට්ටනියේ වටේ ඉන්නා වූ අය කපා කරන දේවල් ඇහෙන්නේ නෑ. එක්කෝ loudspeaker එකක් දාන්න ඕනෑ, නැත්නම් හයියෙන් කෑ ගහන්න ඕනෑ. නැත්නම් පණ්ඩියක් අරින්න ඕනෑ. නැත්නම් ඒ ගොල්ලන්ට සිහිය එන්නේ නෑ. මේ කියන්නා වූ වෛතසික ධර්මත් එක්ක යම්කිසි අරමුණකට මේ හිත ගොඩ උනහම අර ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම ඒවා ගාවට එන්නේ නෑ. ඒක නිසා වැටෙන් එහාට තල්ලු කරලා තිබෙන්නා වූ අයවගේ මේ නිවරණ අයිත්වෙලා දුරු වෙලා තිබෙන්නේ. මේකේ එවැනි ගතියක් තිබෙනවා. ඉතින් මෙන්න මේ ශක්තිය හැම එකකටම නෑ. අරමුණට ගොඩ වෙලා ළංවෙලා මේ වැඩේ කරන්න පුළුවන් ගතිය ධ්‍යාන කියන ගතිය හැම වෛතසිකයකම ලැබෙන්නේ නෑ. තථාගතයන් වහන්සේ මේ ධ්‍යාන ධර්ම කියලා හඳුනාගත්තේ මේ විතක්ක - විචාර - ප්‍රීති - එකග්ගතා - සෝමනස්ස - දෝමනස්ස -

උපේක්ෂා විතරයි. බලන්න මේවා නම් කරලා තිබෙන විදිය. මේවා හත් දෙනාගෙන් කීප දෙනෙක් යම්කිසි හිතක තිබෙනවා නම් ඒවාට කියනවා ධ්‍යාන ධර්ම තිබෙන සිත් කියලා.

දැන් මේ විදියට ධ්‍යාන හඳුනාගෙන අපි තව එකක් දැනගන්න ඕනෑ. මේ ධ්‍යාන ධර්ම වල තිබෙනවා අනිත් අයව ඇදගෙන යන අමුතු ගතියක්. අපි කිව්වනේ කට්ටිය සිරිපාදේ යනවා කියලා. සිරිපාදේ යන සමහර අය කවි කියනවා. නිශ්ශබ්දව ඉන්නා වූ අයත් කවියට එක්කරලා තුන්සරණේ කියනවා. යන්න බැරි අය උනත් කවියක් දෙකක් කියාගෙන පරක්කු කරවන්නේ නැතුව උඩට අද්දගෙන යන ගතිය ඒ කවි කියන්නා වූ අය අතර ප්‍රධාන leaders ලට තිබෙනවා. ඉතින් ඒකත් එක්ක යන්න බැරි අයත් රංචු ගැහිලා සන්තෝසෙන් යනවා. ඉතින් මේ යන්න බැරි අයට ශක්තිය ලබා දුන්නේ කවුද? ඒකෙම ඉන්න එක්කෙනෙක්. ඒක නිසා ඔන්න ඔය වගේ මේ විතක්ක - විවාර - පිති - එකගතා - සෝමනස්ස ආදී ධර්ම ඒ ධර්මත් එක්ක ඉන්න එස්ස - සංඥා ආදී අනිත් වෛතසික ධර්ම ඔක්කෝම ටික තමන්ගේ හයිය දාල හරි සෞම්‍ය විදියට 'අපිත් එක්ක අරම්මණයට ය' කියලා අරමුණට එක්කාසු කරන්න පුළුවන් හයියක් මේ අයට තිබෙනවා. නමුත් මේ අය කරන වැඩේ අනිත් අයට නෑ. ඒක නිසා මේ ධ්‍යාන ශක්තිය තිබෙන්නා වූ ධ්‍යාන ධර්ම හතේ බලය අනිත් අයට ලැබෙනවා. ඒක නිසා ඒගොල්ලොත් මේ අය කරන වැඩේම කරනවා. ඒක නිසා මේවාට කියනවා ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තිබෙන ධර්ම කියලා. අනිත් කෙනෙක් අරමුණකට ගෙනියන්න හැකියාව තිබෙන ධර්ම කියලා කියනවා. ඒවාට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තිබෙනවා. අනිත් අයත් ඒ අය ගිය අරමුණේම ඒ අයගේ බලයෙන් ඉන්නවා. ඒක නිසා ඒවාට කියනවා ප්‍රත්‍යය ශක්තිය ලබන්නා වූ ධර්ම කියලා.

දැන් අපි මේ කාරණය තේරුම් අරගෙන යමු කුසල ධර්ම වීරිය බලන්න. මේ කාරණය තේරුම් අරගෙන තමයි මේකට අත ගහන්න ඕනෑ. මේ ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන විසර්ජනා වාර හතක් තිබෙනවා.

1) පළවෙනි වීරිය

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ඤානපච්චයෙන පච්චයො - කුසලානි ඤානඛිගානි සම්පයුත්තකානං බන්ධානං ඤානපච්චයෙන පච්චයො

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ඤානපච්චයෙන පච්චයො = කුසල ධර්මයක් තවත් කුසල ධර්මයකටම ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් උපකාර වෙනවා.

ඇයි ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් අනිත් එකකට උපකාර වෙන්නේ? මේ අයට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තබෙන නිසා. අනිත් අයට ශක්තිය නෑ, ඒ අයට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තිය ලබා දෙනවා. එතකොට මේ හැකියාව තිබෙන ඒවාට කියනවා කුසල ධර්ම කියලා. අනිත් ඒවාට කියනවා මේ ධර්මත් එක්ක එකට ඉන්නාවූ සම්පයුත්ත ධර්ම කියලා. මේ කථාව තේරුම් ගන්න මෙහෙම පුළුවන්. අපි හිතමු මේවා කොහේද තියෙන්නේ කියලා.

කුසල ධර්ම මේ පින්වතුන්ට නිතර නිතර කියලා කටපාඩම් වෙන තාලෙට දැන් මේක කියලා තිබෙන්නේ, අදත් කියන්න ඕනෑ. කුසල ධර්ම කියලා සලකාගන්නේ සිත් 89 න් සිත් 21 පමණයි. ඒ සිත් 21 ක් වැඩ කරන්නා වූ අන්තර්ගත විත්ත ගති ධර්මයෝ 38 ක් තිබෙනවා. ඒ වෛතසික ධර්ම 38ට කියනවා සම්පයුත්ත ධර්ම ස්වභාවයෝ කියලා. එතකොට විත්ත ධර්ම 21 තිබෙනවා, වෛතසික ධර්ම 38 ක් තිබෙනවා. මෙන්න මේ ධර්ම රංචුවට ධර්ම පොකුරට කියනවා කුසල ධර්ම කියලා. නමුත් මේ වෛතසික ධර්ම 38 එක පොදියට නොවෙයි පහළ වෙන්නේ. එක සිතක් පහළ වෙනකොට එක්තරා වෛතසික ප්‍රමාණයක් පහළ වෙනවා. එතකොට අපි බලමු මේ කියන්නා වූ ධර්ම වලින් කොහොමද එක තැනකට එන්නේ කියලා.

අපි සමාන්‍යයෙන් සලකන්නේ ධ්‍යානයක් හමුවෙන්න හොඳට ඉඳගෙන භාවනා කරලා ඒකාග්‍රතාවය හදාගෙන හොඳට නිසොල්මන්ව නිස්කලංකව වාඩි වෙලා ඇස් දෙක පියාගෙන භාවනා කරගෙන යනකොට සමාපත්ති ස්වරූපයෙන් මතු වෙන්නා වූ විත්ත ස්වභාවයක් තිබෙන්නේ ද ආන්න ඒක තමයි ධ්‍යානය කියලා අපි හැමදෙනාම බාර අරගෙන ඉන්නේ. ඕවා තමයි අපි වඩන්න යන්නේ. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ කියන්නේ ඕවා. සූත්‍ර දේශනා වල එහෙම එකක් තිබෙනවා. ඒවත් ධ්‍යාන තමයි. නමුත් ප්‍රශ්නයක් එනවා කුසල් සිත් 21 ක ධ්‍යාන ශක්තිය තිබෙනවා කිව්වහම. කුසල් සිත් 21 හැදෙන්නේ කාමාවචර කුසල් සිත් 8 + රූපාවචර කුසල් සිත් 5 + අරූපාවචර කුසල් සිත් 4 + ලෝකෝත්තර මාර්ග සිත් 4. මේ ටික තමයි කුසල ධර්ම හැටියට අපි සලකන්නේ. කිසිම තර්කයක් නෑ ලෝකෝත්තර මාර්ග සිත් 4 ධ්‍යාන කියලා කියන්න පුළුවන්. හේතුව ඒවාගේ කෙලෙස් නසන ගතිය තිබෙන නිසා. අරූපාවචර කුසල් සිත්වලටත් කියන්න පුළුවන් කෙලෙස් දුරු කරන ගතිය තිබෙන නිසා ධ්‍යාන කියලා. රූපාවචර සිත් පහත් නීවරණ ධර්ම යටපත් කරන නිසා ඒකට කියනවා ධ්‍යාන කියලා. නමුත් කාමාවචර කුසල් සිත් අටේ

කොහොමද ධ්‍යාන තියෙනවා කියලා කියන්නේ? ඒවා ධ්‍යානද? ඒවත් එක්ක තමයි මේ කුසල් සිත් 21 ගන්නේ. එතකොට යම්කිසි හිතක මේ කියන්නා වූ ධර්මතා තිබෙනවා නම් ඒක ධ්‍යාන ධර්මයක් තමයි. ඉතින් ඔය කුසල් සිත්වලින් යම් කිසි එක කුසල් සිතක් පහළ වෙනකොට ඒකෙ මේ කියන්නාවූ විතක්ක - විචාර - පීති - එකග්ගතා - වේදනා කුසල වශයෙන් තිබෙනවා නම් මේ ධර්ම විග්‍රහයේ හැටියට සලකන්නේ ධ්‍යාන කුසල විචාරයක් කියලා.

දැන් මේ පින්වතුන් බණ අහනවා. මේ බණ අහන වෙලාවේදී ප්‍රථම ධ්‍යානය නෑ. මේ බණ අහන වෙලාවේ දුකිය ධ්‍යානයක් නෑ. තුන්වෙනි හතරවෙනි ධ්‍යානත් නෑ. අරූපාවචර ධ්‍යානත් නෑ. ලෝකෝත්තර ධ්‍යානත් නෑ. මේ බණ අහන වෙලාවේ පහළ වෙන්නේ සෝමනස්ස සහගත වශයෙන් හෝ උපේක්ෂා සහගත වශයෙන් හෝ වේවා කුසල් සිත්. මෙතැනදී පහළ වෙනවා මේ සෑම දෙනාගේම විත්ත සන්තාන තුල එස්ස - වේදනා - සංඥා - චේතනා - ඒකග්ගතා - ජීවිතින්ද්‍රිය - මනසිකාරය කියන සර්ව විත්ත සාධාරණ වෛතසික ටිකයි විතක්ක - විචාර - අධිමොක්ඛ - විරිය - පීති - ඡන්ද කියන්නා වූ වෛතසික 6 දෙනයි බණ අහන නිසා පහළ වෙන කුසල වශයෙන් තිබෙන්නා වූ වෛතසික 19 ය සහ ප්‍රඥාවයි ඔක්කොම වෛතසික ධර්ම 33 ක් අතිවාර්යෙන්ම වැඩ කරනවා මේ අවස්ථාවේදී. මේ බණ අහන වෙලාවට පහළ වෙන වෛතසික 33 දෙනා සහ හිත කියන පොදිය අතරේ විතක්කය විචාරය තිබෙනවා, පීතිය තිබෙනවා, එකග්ගතාවය තිබෙනවා, සොමනස්සය හරි උපේක්ෂාව හරි තිබෙනවා. එතකොට මේ කියන්නා වූ විතක්ක - විචාර - පීති - ඒකග්ගතා - සෝමනස්ස හරි උපේක්ෂා හරි මේ බණ අහගෙන ඉන්න පින්වතුන්ගේ සිත්වල තිබෙන්නා වූ ඔය ධර්ම ටික හින්දා තමයි මම මේ කියන්නා වූ වචන ටිකට කතා හරවාගෙන හිත හරවාගෙන මේ පැත්තට නැමීලා මේ පැත්තට හැරීලා මේ පැත්තේ මේ කියන වචන ටික ස්පර්ශ කර කර පවතින්නේ. බණ ඇසීමේ වැඩේ කරන්නේ ඔන්න ඔය කියන්නා වූ වෛතසික ධර්ම ටික ධ්‍යාන ධර්ම ටික තිබෙන නිසයි. මේ පැත්තට ප්‍රඥා වෛතසිකය හැරී තිබෙන්නේත් එස්සය හැරී තිබෙන්නේත් ඒවගේම අතින් වෛතසික ටික හැරී තිබෙන්නේත් ධ්‍යාන හැටියට සලකන ඔය වෛතසික ටිකේ බලයෙන්. එතකොට මේ බණ අහන වෙලාවේදී ධ්‍යාන ධර්ම තිබෙන නිසා මේ වෙලාවට කාමච්ඡන්දය එන්නේ නෑ, ව්‍යාපාදය ටීනමිද්ධය එන්නේ නෑ, උද්දච්ච කුක්කුච්චය එන්නේ නෑ. කුසල විත්ත වශයෙන් බලනකොට මේ සිත්වලටත් කියනවා ධ්‍යාන ධර්ම තිබෙන සිත් කියලා.

එතකොට මේ පින්වතුන්ට පහළ වෙන කුසල් සිත අපි හිතමු සෝමනස්ස සහගත හෝ වේවා උපේක්ෂා සහගත හෝ වේවා අසංඛාරික සංඛාරික ප්‍රභේද ගතව හෝ වේවා මේ පැත්තට හැරීලා තිබෙන්නේ ඔය කියන ධ්‍යාන ගති තිබෙන හින්දා. ඒක නිසා මේක කථා කරනවා කුසලානි ඝානඛිගානි සම්පයුත්තකානං බන්ධානං ඝානපච්චයෙන පච්චයො = කුසල ධ්‍යාන අංගයෝ ඒ හා එක්ව ක්‍රියාත්මක වෙන අතින් වෛතසික ස්කන්ධ ධර්මයන්ට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් උපකාරවෙනවා ප්‍රත්‍යය වෙනවා, හේතු වෙනවා කියලා. මේ තමයි කුසල ධර්මයෝ කුසල ධර්මයන්ට ප්‍රත්‍යය වෙන හැටි. මේක පිං සිතක් නිසා කුසල සිතක් නිසා කුසල ධර්මයෝ හැටියට තමයි ගන්න ගැනෙන්නේ.

2) වෙනි විචි වාරය.

කුසලො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො - කුසලානි ඝානඛිගානි විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං ඝානපච්චයෙන පච්චයො.

කුසලො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො = කුසල ධර්මයක් අව්‍යාකෘත ධර්මයකට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා.

මේ අව්‍යාකෘත ධර්මය ධ්‍යානය නොවෙයි. ධ්‍යානය ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙන්නේ කුසල ධර්මයක්, ධ්‍යාන ශක්තිය තිබෙන එකක්. අපි බලමු ඒ මොකක්ද කියලා. දැන් මේ පින්වතුන්ගේ බණ ඇසීමේ වැඩේ කරගෙන යනකොට මේ බණ අහන කටයුත්තට අනුව තමන්ගේ කන්දෙකයි තමන්ගේ ඇස් දෙකයි තමන්ගේ අත් දෙකයි තමන්ගේ මුළු ශරීරයම සංවරවීම් වශයෙන් එකතැනක ඉඳගෙන ඉඳීම වශයෙන් කතා හරවීම වශයෙන් සිතීම වශයෙන් මේ ශරීරය එක්තරා විදියකට සකසනවා. එක්තරා විදියකට මේ බණ ඇසීමට හැඩගස්සනවා. එක්තරා විදියකට මේ බණ ඇසීමේ වැඩේට හිත හරවන්න විත්තජ රූප පහළ කරමින් මේ බණ වැඩේට දහම් වැඩේට හරවා පෙළගස්වා නතුකරලා පවත්වනවා. එහෙම වෙන්නේ ඔය පහළ වෙන සිතේ බලය නිසා. ඒක නිසා මේ පින්වතුන්ගේ මේ වෙලාවේදී පහළ වෙනවා ඇහේ විත්තජ රූප කියලා රූප කොට්ඨාසයක්. කර්මයෙන් හැදීලා තිබෙන මේ ශරීරය තුලට මේ බණ අහන වෙලාවේදී පහළ වෙනවා විත්තජ රූප. ඒ විත්තජ රූප පහළ වෙන්නේ අර කුසල් සිතේ තිබෙන ඝාන ප්‍රත්‍යය ලබාගෙන. ඒක නිසා ඒ විත්තජ රූපයෝ පහළ වෙන්නේ අව්‍යාකෘත ධර්ම වශයෙන්. ඒවා කුසලත් නොවෙයි අකුසලත් නොවෙයි. ඒක නිසා ඒවා අව්‍යාකෘත වෙනවා. නමුත් මේ අව්‍යාකෘත හැටියට සලකන්නාවූ විත්තජ රූපයෝ අපේ ජීවිතිය තුල පහළ වෙන්නේ මේ හිතේ පහළ වෙන ධ්‍යානයන්ගේ බලපෑම ඒ

අයගේ ක්‍රියා කාරිකම් ශක්තිය උපකාරය ලැබිලා. ඒක නිසා කියනවා කුසලො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො කියලා. මෙන්න මේ කාරණය අපි තේරුම් ගන්න ඕනෑ තවත් විස්තර වාක්‍යයක් ආධාර කරගෙන උපකාර කරගෙන.

ඒක අපි බලමු මේ විදියට.

- කුසලානි ක්‍රියාපටිච්චයෙන විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො.

කුසලානි ක්‍රියාපටිච්චයෙන = කුසල් සිතේ පහළ වෙලා තිබෙන විතක්ක - විචාර - පිති - එකගතා - වේදනා කියන චෛතසික ටික. මේවාට කියනවා කුසල ධ්‍යාන අංග කියලා.

විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො = ඇගේ පහළ වෙන විත්ත සමුට්ඨානික රූපයන්ට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා අර කුසල ධ්‍යාන අංගයෝ.

මේ විදියට තමයි අව්‍යාකෘත ධර්මයන්ට මේවා බලපාන විදිය තිබෙන්නේ. හොඳට හිතලා බලන්න ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය කියන්නේ මොකක්ද කියලා. ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය කියලා කියන්නේ අර ළමයි පිරිසක් පිට්ටනියක් මැදට වැටිලා ඒකෙන් අහකට යන්නේ නැතුව ඒකට යොමුවෙලා පිට්ටනියේම ගැවසිලා පිට්ටනියේම දුවමින් වෙන මොකක්වත් කරන්නේ නැතුව ඒකේම කාවැදිලා ඉන්නවා වගේ චෛතසික ධර්මයෝ ටික ආරම්භණයට හැරිලා නැවිලා එනිලා බැඳිලා පවතිනවා. මෙන්න මේ විත්ත චෛතසික ධර්ම සමුහයේ ඉන්නේ ධ්‍යාන ධර්ම නිසා. ඒවත් එක්ක ඉන්න අනිත් නාම ධර්මයෝ සම්පුර්ණක ධර්මයෝයි. ධ්‍යාන ධර්මයෝ බලපෑමක් කරන්න පුළුවන් හයිය ගැමීම තිබෙන්නා වූ ධ්‍යාන අංගයෝයි. ඒක නිසා ධ්‍යාන අංග මොනවාද ඒවායේ බලපෑම ලබන්නේ කවුද කියන කථාව අපේ හිතට හොඳට පිංතූර ගත වෙන්න ඕනෑ. චෛතසික ධර්ම සමුහයක් ඉන්නවා අභිංසකයි අසරණයි වගේ. ඒවගේ අයට උපකාරවෙන්නේ මේවා තමයි කියලා තේරුම් ගන්න ඕනෑ.

ඊළඟට කියනවා තව එකක්. ඒ තමයි තුවෙනි වීථි වාරය.

3) වෙනි වීථි වාරය.

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ව අඛ්‍යාකතස්ස ව ධම්මස්ස ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො – කුසලානි ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො = කුසලානි ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො – කුසලානි ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො.

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ව අඛ්‍යාකතස්ස ව ධම්මස්ස ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො = කුසල ධර්මයෝ කුසල ධර්මයන්ටත් අව්‍යාකෘත ධර්මයන්ටත් දෙගොල්ලන්ටම ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා.

මේ කියන්නේ කුසල ධර්මයෝ අපේ හිත පහළ වෙනකොටම ඒ හිත එක්කම පහළ වෙන අව්‍යාකෘත රූප ධර්මයන්ටයි චෛතසික සහ සිත කියන අනිත් සම්පුර්ණක ධර්මයන්ටයි එක වෙලාවේම ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා කියලා.

දැන් බලන්න මේක කියලා තිබෙන ආකාරය. මේක ආකාර තුනකට හොඳට පැහැදිලි කරලා දෙනවා. එකක් කියනවා කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො කියලා විස්තරය කරන්නේ කුසලානි ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො ධර්මයො කියලා.

අනිත් එක කියනවා කුසලො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො = කුසල ධර්මයක් අව්‍යාකෘත ධර්මයකට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා.

නැවතත් ඒකම එකම වෙලාවක සිද්ධවෙන විදිය කියනවා තුන්වෙනි වීථියෙන් කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ව අඛ්‍යාකතස්ස ව ධම්මස්ස ක්‍රියාපටිච්චයෙන පටිච්චයො = කුසල ධර්මයක් කුසලයටත් අව්‍යාකෘතයටත් දෙකටම ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා කියලා.

මේ කියන්නා වූ මේ විග්‍රහය ඉතාමත්ම ගාම්භීර ධර්ම ප්‍රකාශනයක්, ධර්ම කථනයක්. ධර්ම විස්තරයක්. දැන් මේ කිව්වේ කුසල වශයෙන් හැඩ තල තුනකට සිද්ධ වෙන විදිය. කුසලය කුසලයට. කුසලය අව්‍යාකෘතයට. කුසලය කුසලයටත් අව්‍යාකෘතයටත් එක වෙලාවේම ප්‍රත්‍යය වෙන විදිය. මේ වීථිවාර තුනෙන් කියන්නේ කුසලය කුසලයට ප්‍රත්‍යය වෙන විදිය.

දැන් අපි වෙන පැත්තකට හැරී පොඩ්ඩක් සලකා බලමු. ඔය ධ්‍යාන ගතියට අපි කිව්වට කුසලයි කියලා ඕක අකුසලුන් වෙනවා.

4) වෙනි වීථි වාරය

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො - අකුසලානි ඝානඛගානි සම්පයුත්තකානං ඛන්ධානං ඝානපච්චයෙන පච්චයො

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො = අකුසල ධර්මයක් අකුසල ධර්මයට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙනවා.

එතකොට තේරෙනවා අකුසලයෙන් ධ්‍යාන ගතිය තිබෙනවා කියලා. ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ වෛතසික ධර්මයෝ කීප දෙනෙක්. අකුසල් සිත් 12 තමයි සිත් වශයෙන් ගන්නේ. වෛතසික ධර්ම 27 තමයි අකුසල වෛතසික වශයෙන් ගන්නේ. මේ සිත් සහ වෛතසික වලට කියනවා අකුසල ධර්ම කාණ්ඩය කියලා. යම්කිසි තැනක විතක්ක - විචාර - පිනි - එකග්ගතා සහ වේදනාව සෝමනස්ස දෝමනස්ස උපේක්ෂා වශයෙන් හෝ වේවා ඉන්නවානම් ඒවා අකුසල ධ්‍යාන ධර්ම වෙනවා. සමහර විට සොමනස්ස වශයෙන් ඉන්නවා ලෝභ සහගත සිත්වල. දෝමනස්ස වශයෙන් ඉන්නවා පටිස සම්ප්‍රයුත්ත සිත් වල. උපේක්ෂා වශයෙන් ඉන්නවා මෝභ සහගත සිත්වල. සමහර වෙලාවට ලෝභ සහගත සිත්වලත් උපේක්ෂා වශයෙන් ඉන්නවා. ඒක නිසා මේ වේදනාව තුන් ආකාර වෙනවා.

දැන් අපි බලමු මනුස්සයෙක් කොහොමද අකුසල ධ්‍යානයකට සම්වදින්නේ කියලා. කෙනෙක් මොකක් හරි දෙයක් ගැන හිත හිතා ඉන්නවා. හිත හිතා ඉන්නකොට ආරම්භයක් තිබෙනවා. ඒ ආරම්භය අකුසලයි. ඒ අකුසල ආරම්භයට කිඳා බැහැලා ඒ අකුසල ආරම්භයේ එල්ලිලා ඉන්නවා එන්නේ නෑ. එන්නේ නැත්තේ මේ විතක්කය - විචාරය - පිනිය - එකග්ගතා - වේදනා යන ඔක්කෝම ටික ආරම්භයේ එල්ලිලා ඉන්නවා වඩුලෝ වගේ. ඒක හින්දාවෙන් අනිත් වෛතසික ධර්ම ටිකත් මේ ටික අතහැරලා හැලෙන්නේ නෑ, එල්ලිලා බැදිලා කා වැදිලා ඉන්නවා. සිතත් ඒකෙ එල්ලිලා බැදිලා කා වැදිලා ඉන්නවා. අපි හිතමු ලෝභ සහගත දෙයක් ගැන හිතනවා කියලා. එතකොට සතුටින් හිතනවා නම් සෝමනස්ස වේදනාව තිබෙනවා, විතක්කය තිබෙනවා, විචාරය තිබෙනවා, පිනිය තිබෙනවා, ඒ එක්කම එල්ලිලා ඉන්නවා එකග්ගතාවය. මේ කියන්නා වූ අකුසල ධර්ම වලට කියනවා අකුසල් සිතේ තිබෙන ධ්‍යාන අංග කියලා. ඒ අකුසල් සිතේ තිබෙන ධ්‍යාන අංග නිසා ඒ හිත ඒකෙ කාවදිනවා. ඒකට කියනවා අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො කියලා.

5) වෙනි වීථි වාරය

අකුසලො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො - අකුසලානි ඝානඛගානි විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං ඝානපච්චයෙන පච්චයො

අකුසලො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො - මේ කියන්නා වූ ධ්‍යාන හැටියට සලකන්නා වූ වෛතසික ධර්ම ටික එක්ක හිතක් පහළ උනහම එකේ බලපෑමෙන් විත්තජ රූප පහළ වෙනවා. ඒ විත්තජ රූප වලට කියනවා අකුසල ධර්ම නිසා පහළ වෙන අඛ්‍යාකත ධර්මයෝ කියලා.

ඊළඟට කියනවා අකුසල ධර්මය අකුසලයටයි අඛ්‍යාකතයටයි දෙකටම බලපානවා කියලා.

6) වෙනි වීථි වාරය

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අඛ්‍යාකතස්ස ච ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො - අකුසලානි ඝානඛගානි සම්පයුත්තකානං ඛන්ධානං විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං ඝානපච්චයෙන පච්චයො

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අඛ්‍යාකතස්ස ච ධම්මස්ස ඝානපච්චයෙන පච්චයො = අකුසල ධර්මයක් අකුසල ධර්මයන්ටයි (නාම ධර්මයන්ටයි) රූප ධර්මයන්ටයි එකම වේලාවේ පහළ වෙනවා, එකම වේලාවේ බලපානවා, එකම වේලාවේ ප්‍රත්‍යය වෙනවා, එක වේලාවේ හේතු භූත වෙනවා.

නොවෙයි. ධ්‍යානය කියලා කියන්නේ ඇතුළතින් කඩාගෙන ආරම්භයට පැන දුවන ගතියට. මෙකේ එහෙම එකක් නෑ. ආන්ත ඒක නිසා තමයි ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණ ධ්‍යාන තිබෙන සිත් හැටියට සලකන්නේ නැත්තේ. ඒ සිත්වල වේදනාව තිබුණාට එකගතා තිබුණාට සලකන්නේ නැත්තේ ඔන්න ඔය කාරණාව නිසා. අනිත් සිත් වල එනම් ක්‍රියා සිතක හෝ වේවා කුසල් සිතක හෝ වේවා විතර්කය ඇදගෙන යන ගතියක් තිබෙනවා. ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණ වල විතර්ක විචාරත් නෑ, අංග දෙකයි තිබෙන්නේ. ඔන්න ඔය කාරණය නිසා තමයි ආරම්භය ගැටීමේ බලයෙන් වක්ඛු විඤ්ඤාණය පහළ වෙනවා. ආරම්භය තල්ලු කරගෙන ඇදගෙන යැවීමේ බලයෙන් අනිත් සිත් පහළ වෙනවා. තෙරුවන් සරණයි!

ප්‍රශ්නයක් - අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස එතකොට අරුපි ධ්‍යානවල විතර්ක - විචාර - පීති කියන ධ්‍යාන අංග තුනම නෑ. ඒ උනාට ධ්‍යාන අංග 5 ක් තිබෙනවාට වඩා අංග දෙකක් තිබුනත් ඒ අරුපාවචර ශක්තිමත් කියලා තමයි තේරෙන්නේ. එහෙම ඒවා ප්‍රබල වෙන්ත තිබෙන හේතුව මොකක්ද ස්වාමීන් වහන්ස?

පිළිතුර - ඒකෙ තිබෙන්නේ උත්සාහයෙන් ගෙනියන්න තිබෙන ගැමීමක් අරගෙන ගෙනියන්න තිබෙන හිතක එක ධ්‍යාන අංගයක් තිබුණත් ගොඩක් තිබුණත් ධ්‍යානයක්ම තමයි. උපේක්ෂාව බලවත් සිතක් තමයි ඔය අරුපාවචර සිත්. ඒකෙ තිබෙන්නේ තදබල උපේක්ෂාව. ඒ උපේක්ෂාව ලබා දෙන්න විතර්කය උදව් කළා ආරම්භයට ළංවෙලා එන්න. ඒ එක්කම කාමවිතර්ක ආදී දේවල් ගන්නේ නැතුව දුරු කළා. විචාරයත් එහෙමයි. පීති සුඛ කියන්නා වූ වේදනාවත් අකුසල් කියන්නාවූ දේවල් විදින්න යන එකෙන් අයිත් කරලා අරුපාවචර ධ්‍යාන සිත් වල තිබෙන උපේක්ෂාවට කලින් පහළ වෙලා තිබුණා වූ විතර්ක - විචාර - පීති - වේදනා ආදී ධ්‍යාන අංග හරි ගැමීමකින් පිහිටවෙලා තිබෙනවා, ඒවෙලාවට නැතුවට. පළවෙනි ධ්‍යාන සිතෙන් නැති කරලා දීපු කෙලෙස් ටික තව ටිකක් ඇතට යන්න පුළුවන් ගතියක් තිබෙනවා උපේක්ෂා වේදනාවට. ඒක නිසා අරුපාවචර ධ්‍යාන වල ඔය උපේක්ෂාව හරි බලවත්. බලවත් උපේක්ෂාවක් ඔය විදියට ගොඩ නැගෙන්න නීවරණ අයිත්කරලා තුනී කරලා දුරු කරලා ගැමීමක් හයියක් හදලා දුන්නේ අර මූලින් ඒවා. ඒක නිසා එකක් තිබුණත් ධ්‍යානයයි, දෙකක් තිබුණත් ධ්‍යානයයි උත්සාහයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනකොට. එතැන උපේක්ෂා වේදනාව තිබෙනවා බලවත් ලෙස. ඒක නිසා ඒවාට කියනවා බලවත් ධ්‍යාන සිත් කියලා.

ප්‍රශ්නය - අවසරයි ස්වාමීන්වහන්ස අර හත්වෙනි විටියේ අධ්‍යාකතො ධම්මො අධ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඤානපච්චයෙන පච්චයො කිච්චහම ස්වාමීන්වහන්ස එතැන අව්‍යාකෘත ධර්ම කියලා අරගෙන තිබෙන්නේ කුසල විපාක සිත්වල වෛතසික. එතකොට තවත් විපාක සිතක් උපදින්න උදව් වෙනවා කියලද එතැන තේරුම් ගන්න ඕනෑ. එහෙම නැත්නම් එතැන ඇතිවෙන විත්තප රූප වලට බලපානවද කියලා එතැන පොඩ්ඩක් පැහැදිලි මදි. කරුණාවෙන් පැහැදිලි කරලා දෙනවා නම් බොහොම පිං.

පිළිතුර - විපාක සිතකින් විපාක සිතක් නැවත පහළ කරන්නේ නෑ. ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණත් අව්‍යාකෘත තමයි. ඒවා විපාක අව්‍යාකෘත. ඒ 10 ය අයිත් කරහම තවත් තිබෙනවා අහේතුක විපාක සිත්. ඒ සිත්වල තිබෙනවා පැනගෙන ගතිය. විශේෂයෙන්ම අපිට ඕක තේරුම් ගන්න පුළුවන් රහතන්වහන්සේලාගේ සිත්වල පහළ වෙන්නා වූ ක්‍රියා සිත් අව්‍යාකෘත සිත්. ඒ සිත් වල පහළ වෙනවා විතර්ක - විචාර - පීති - එකගතා - වේදනා කියන ධර්ම. ඒ ධර්ම තමයි අව්‍යාකෘත ධ්‍යාන ධර්ම හැටියට සලකන්නේ. අව්‍යාකෘත සිත් වල පහළ වෙන්නා වූ අව්‍යාකෘත ධ්‍යාන ධර්ම. ඒ අව්‍යාකෘත ධ්‍යාන ධර්ම තමයි ඒ වෙලාවේ පහළ වෙන අව්‍යාකෘත සිත් වලටයි අනිත් සම්පයුත්තක ධර්ම වලටයි බලපාන්නේ. එතකොට රහතන්වහන්සේගේ සිතත් අව්‍යාකෘතයි ඒ සිතේ පහළ වෙන ඔක්කොම වෛතසික ධර්ම ටිකත් අව්‍යාකෘතයි. ඔය ධ්‍යාන හැටියට කපා කරන්නා වූ වෛතසික ධර්මත් අව්‍යාකෘතයි. ඒ ධර්ම මණ්ඩලයම අව්‍යාකෘතයි. ඒ මණ්ඩලය අව්‍යාකෘත උනාට ධ්‍යාන ධර්ම හැටියට සලකන්නා වූ අව්‍යාකෘත ධර්ම ටිකක් තිබෙනවා. ඒ ටික තමයි ඒ ගොල්ලන්ගේම කට්ටියට උදව් කරන්නේ. අනිවාර්යෙන්ම අව්‍යාකෘත සිතක් පහළ වෙනවානම් ඒ අව්‍යාකෘත සිතත් එක්ක පහළ වෙන්නාවූ රූපයෝ අව්‍යාකෘතයි කියලා කියන්න දෙයක් නෑ.

කොයියම් වෙලාවකවත් විපාක සිතකින් විපාක සිතක් පහළ කරන්නේ නෑ. අනිත් එක තමයි ක්‍රියා අව්‍යාකෘතයකින් නැවතත් ඉස්සරහදි දෙයක් පහළ කරන්නේ නෑ. මෙතැන කියන්නේ ඒ වෙලාවේ සිද්ධ වෙන දේ.

ජයන්ත මහත්මයා - හොඳමයි ස්වාමීන්වහන්ස එහෙමනම් අපිට පුළුවන් අද දවසට නියමිත සකච්ඡාව නිමා කරන්න. අද දවසෙත් ඔබහන්සේගේ වටිනා කාලය අප වෙනුවෙන් කැපකරලා මේ ආකාරයෙන් ඉතාමත් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු ඉතාමත් සරලව අපිට තේරෙන විදියට කියා දෙන්න ඔබවහන්සේ ගන්න උත්සාහය සවනට සිසිලස වෙනුවෙන් අපි ඉතාමත්ම අගය කරනවා. මේ කලාණ්ඩුත්‍රත්වය වසර කීපයක් පුරාම අපිට ලැබෙන අනුග්‍රහ ඉතාමත් වටිනවා. අපි නිතරම ඔබහන්සේගේ ඉගැන්වීම් ගැන සිහි කරනවා. පුණ්‍යානුමෝදනා කරනවා. අද දවසෙත් අපි ඔබහන්සේට

ඉතාමත්ම කෘතවේදීව පුණ්‍යානුමෝදනා කරනවා අපිට ධර්මය අවබෝධකරගන්න ලබාදෙන සහයෝගයට. එහෙම නම් ස්වාමීන්වහන්ස ඔබවහන්සේට ඉතාමත් ගෞරවයෙන් යොමුවෙනවා සකච්ඡාව නිමා කිරීමට. තෙරුවන් සරණයි!

ස්වාමීන්වහන්ස - හොඳයි පින්වත්නි සෑම දෙනාටම සැනසිල්ලක් වේවා! අපේ පින්වත් මහත්මයා සිහිපත් කරපු විදියට අතිශය දුෂ්කර කටයුත්තක් අපේ පිංවතුන් කරගෙන යන්නේ. ලෝකයේ ගොඩක් මිනිස්සු දේවල් අහනවා නමුත් මේ වාගේ ගාමිභීර වූ ධර්ම කථන අහන්නා වූ අය මම හිතන්නේ මේ වගේ බොහොම පුංචි පුංචි කොටස් ටිකක් ඉන්නේ. ඒ අතර අපේ පින්වත් සෑම දෙනාම වාසනාවන්තයි. මේ වාසනාවන්ත ගතිය ධර්මමය පුණ්‍ය භාග්‍ය උදාපත් කර දුන්නේ අපේ පින්වත් ලලිත් දළුවන් මහත්මයා. ඒවගේම ඒ මහත්මයාගේ ධර්ම ව්‍යාපාරයට සම්බන්ධ වෙලා කලාණ මිත්‍රත්වයෙන් එකතුවෙලා අපේ ජයන්ත මහත්මයා ඊළඟට බෑනෝ මහත්මයාත් මට මතකයි මේවා අහන්න ඕනෑ කියලා ගොඩක් අපිට කිව්වා. ඉතින් ධම්මසංඝණියේ මූලික කාරණාත් අපි දැනගෙන කියාගෙන එක්තරා මට්ටමකට මේ උතුම් කලාණ ධර්ම වැඩසටහන මෙතෙක් කල් පවත්වාගෙන ඇවිල්ලා තිබෙනවා. හැම දෙනාම සතුටු සිත් පහළ කරගන්න පැය වශයෙන් බැලුවොත් කොච්චරක්ද? අපිට වෙන මොකක්වත් නැතත් බණ අහපු හිතපු සෑම පැයක්ම අපරාදේ ගිහිල්ලා නෑ. ඒ බණ අහපු බණ හිතපු පැය කිසිවිදියකින් අපතේ ගිහිල්ලා නෑ. ඒවගෙන් පුදුම ශක්තියක් හිතට එක්කාපු කරලා පිරිමැදලා තිබෙන්නේ. ඒ ධර්ම මාර්ගය භාග්‍ය උදාපත් කරලා දුන්නේ අපේ ලලිත් දළුවන් මහත්මයා. ඒ මහත්මයාටත් ජයන්ත මහත්මයාටත් බෑනෝ මහත්මයාටත් ප්‍රශ්න ඇසූ ඒ පින්වත් මහත්ම මහත්මීන්ට සෑම දෙනාටම සැනසිල්ලක් යහපතක් වේවා! ධර්මයේම සැනසිල්ල ධර්මයේම වාසනාව උදාපත්වේවා!

පින්වත් ලලිත් දළුවන් මහත්මයාට නිදුක් නිරෝගී විර ජීවනය සැලසේවා! ඒ මහත්මයාටත් පවුලේ සෑම දෙනාටමත් සුවසේ ගුණ පිළිවෙත් පුරාගෙන ධර්ම මාර්ගයේ ගමන්කොට නිවනින් සැනසෙන්න ලැබේවා! ඒවගේම අපේ මේ පින්වත් ධර්ම මණ්ඩලයේ අසාගෙන සිටින සියලු දෙනාමත් පසුව අසන්නා වූ සියලු දෙනාටමත් මේ උතුම් ධර්ම කාරණා හිතාගෙන මෙනෙහි කරගෙන යෑමෙන් මේ සියුම් ධර්ම කොට්ඨාස හිතන්න යෑමෙන් හිත හොඳට පිරිසිදු බලවත්ම ඥාන සම්ප්‍රයුත්ත කුසල් සිත් පහළ වෙනවා. ඒ සිත්වල ආනුභාවය මෙව්වරයි කියලා මෙපමණයි කියලා කියන්න බෑ. පුදුම විදියට සතර අපායෙන් දුරු කරලා නිවනට ඇදගෙන යනවා. ඒ ධර්මයට පුදුම විදියට ළං කරනවා. මේ හේතු එල ධර්ම සමූහයෙන් ඇතට ඇදලා දාන්න පුළුවන් ගතියක් තිබෙනවා. ඒ තරම් ධර්ම භාග්‍යයක් මේ පිංවතුන් උදාපත් කරගෙන තිබෙනවා. ඒක නිසා ඒ ධර්ම ශක්තිය තව තව ඉස්සරහට සිද්ධ කරගෙන යන්න මෙනෙහි කරන්න හිතන්න සෑම දෙනාටම නිරෝගීමත් සිතක් ඇතිවේවා! සිහියෙන් පිරුණු සිතක් ඇතිවේවා! නුවණින් පිරි ඉතිරි යන සිතක් ඇතිවේවා! මනසිකාර ශක්තිය වැඩී යන සිතක් පහළවේවා! නිවරණ ධර්මයන්ට පහර දෙන හිතක් හැදේවා! සමාධි ගත වෙච්ච බලවත් සිතක් පහළ වේවා! මේ ධ්‍යාන ධර්ම 7 තුලින් එකක් ඇරෙන්න එනම් දෝමනස්සය ඇරෙන්න අතින් ධ්‍යාන ධර්ම 6 කුසල පාක්ෂිකව සැමදෙනාගේම සිත්තුල බලවත් ලෙස ශක්තිමත් ලෙස වැඩේවා! සෑම දෙනාටම මේ උතුම් ධ්‍යාන සිත්වල ආනුභාවය ලබාගෙන කෙලෙසුන්ට පහර දී කෙලෙසුන් නසා කෙලෙසුන් දවා කෙලෙසුන් විනාසකොට නිර්වාණ ධාතුව කියන්නා වූ උත්තරීතර ආරම්භණය - නිර්වාණ ධාතුව කියන අසංඛ ධර්ම ආරම්භණය - නිර්වාණ ධාතුව කියන්නා වූ ශාන්ත වූ ආරම්භණය - ප්‍රණීත වූ ආරම්භණය - පව්වේක වූ ඒ නිර්වාණ ආරම්භණය කොයියම්ම හෝ වේලාවක වේවා ඉතා ශාන්තව තමන්ගේ පැහැපත් පිරිසිදු උතුම් නිකෙලෙස් සිතින් ස්පර්ශ කරගෙන ඒ උතුම් නිවනින් සැනසෙන්න ලැබේවා! කියලා මෙමුතියෙන් ආශීර්වාද කරනවා ප්‍රාර්ථනා කරනවා. සෑම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

සාධු! සාධු! සාධු!

- සිලවන්තං ගුණවන්තං - පුඤ්ඤකම්බෙන්තං අනුත්තරං
- දුල්ලබ්බෙන මයා ලද්ධං - පස්සිතුං වන්දිතුං වරං
- සාරිපුත්තාදි ථෙරානං - ආගතං පටිපටියා
- සද්ධා සීලං දයා වාසං - බුද්ධ පුත්තං නමා මහං